

**አገራዊ መግባባት በብሄራዊ ደህንነት ፖሊሲ
ወሳኝ እርምጃ ወደፊት!**

አበበ ተክለሃይማኖት (ሜ/ ጀኔራል)

መግቢያ

ያለፉት ሁለት ዓመታት የነበረው ሁኔታ ከፍተኛ ፖለቲካዊ ዉጥረት እና ሁከት የታየበት፣ የአጭር ጊዜ፣ መሀከለኛና ስትራቴጂያዊ የረዥም ጊዜ የመፍትሔ አቅጣጫ ማስቀመጥ ባለመቻሉ ፖለቲካዊ ችግሩ ሄዶ ሄዶ ወደ ደህንነት ችግር (Security Problem) ተሸጋግሮ ሀገራችን በአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ እየተዳደረች ትገኛለች፤ ለዛሬም ስድስት ወር ያልበቃው አራት ወር ጭማሪ የጠየቀ ክስተት ሆኖ እናገኛለን። ይህ ማለት የገጠመን ችግር ሀገርን ሊበትን የሚችል፣ የግዛት አንድነትዋንና የህዝቦችን ሉአላዊነት አደጋ ዉስጥ ሊጥል የሚችል የድህንነት ችግር ነው ማለት ነው።

ጉዳዩ እንዲህ ባለ ከፍታ አጉልተን ስናይ ነው ለመፍትሔው የምናደርገው እንቅስቃሴ እርባና የሚኖረው። በሰላም ወጥቶ በሰላም መመለስ ያለመቻል፣ ስለነገ ዉሎ እርግጠኛ መሆን የማይቻልበት የስጋት ኑሮ፣ ኢንቨስትመንትና የህዝቦች ሀብት የአድማ እሳት የሚበላበት፣ በአንድ ቀን በርከት ያሉፋብረካዎች የሚወድሙበት፣ መንግስታዊና መንግስታዊ ያልሆኑ አገልግሎቶች መዉደምና መሸመድመድ፣ ስራና የቀን ተቀን ግብይት መቆም፣ የትራስፖርት ዘርፍ መቆራረጥ ማለት የአንድ ሀገር አጠቃላይ ደህንነት አደጋ ዉስጥ ወድቋል ማለት ነው።

ህዝቦች እርስ በርስ የሚጠራጠሩበት፣ አንዱ ሌላው ላይ የሚያቋምበት አዝማምና የፖለቲካ ችግር ተብሎ በቀላሉ የሚወሰድ ሳይሆን አጠቃላይ የሀገርና የህዝቦች ድህንነት አደጋ ላይ ወድቋል ማለት ነው። ልማትና ዲሞክራሲ እኩል ገጥሞታል ማለት የድህንነት ችግር ገጥሞናል ማለት ነው። ስለዚህ ፖለቲካዊ ችግሩ ወደ ድህንነት ችግር ልቆ ተሻግሯል ማለት ነው። የኢትዮጵያ ሁኔታም ከዚህ አኳያ ነው መታየት ያለበት።

ስሞኑን መንግስት የኢትዮጵያ የውጭ ጉዳይ እና የብሔራዊ ደህንነት ፖሊሲ (ኢውጉብደፓ) ለማሻሻል እንቅስቃሴ መጀመሩ እየተነገረ ነው። በሌላ በኩል ደግሞ ገዢው ፓርቲ እና ተቃዋሚዎች ለውይይት እና ለድርድር ተቀምጠዋል። አካሄዳዊ (Procedural) ጉዳዮችን አጠናቀው አሁን የውይይት አጀንዳዎችን በመቅረፅ ላይ እንዳሉ በመገናኛ ብዙኃን እየሰማን ነው።

ፖሊሲውን የማሻሻል ሂደት እና የፓርቲዎች ውይይት እና ድርድር ለየቅል የሚሄዱ ሂደቶች ናቸው እንዴ? ፓርቲዎች የሚደራደሩበት ዋነኛው አጀንዳ ምን መሆን አለበት? በዝርዝር ጉዳዮች ወይስ የፖሊሲዎች ቁንጮ በሆነው የኢትዮጵያ የውጭ ጉዳይ እና የብሔራዊ ደህንነት ፖሊሲ (ኢውጉብደፓ) በሌላ አነጋገር ከሕገ-መንግስቱ ቀጥሎ ከፍተኛ ጠቀሜታ ባለው የብሔራዊ ደህንነት ፖሊሲ ወይስ በቅርንጫፍ ችግሮች እና መፍትሄዎች ላይ ነው መወያየት ያለባቸው? ወ.ዘ.ተ የሚሉት ጥያቄዎች መዳሰስ ተገቢ ነው።

ፓርቲዎችና ሌሎች ባለድርሻ አካላት የሚያደርጉት ውይይቶች/ድርድር በብሔራዊ ደህንነት መግባባትን ለመፍጠር ከሆነ ይዘቱ ብቻ ሳይሆን ሂደቱ ጭምር በጣም ወሳኝ ነው። በአንድ በኩል ጥናት እና ምርምር መሰረት ያደረገ በሌላ በኩል ደግሞ ሂደቱ አሳታፊ (Participatory) እንዲሁም ሁሉንም ባለድርሻ አካላት (Stakeholders) የሚያቅፉ (Inclusive) እንዲሆን ምን መደረግ አለበት? የሚለው መመለስ አለበት። በአሁኑ ሰዓት ኢትዮጵያን የማዳን ድርድር ከሆነ መግባባት የሚያስፈልገው በተጋረጠብን ከፖለቲካዊ ችግር በላይ ጎልቶ በወጣው የድህንነት ስጋታችን ላይ መሆን ያለበት ይመስለኛል።

ከጥቂት ዓመታት በፊት “1994 የኢትዮጵያ የውጭና ብሔራዊ ደህንነት ፖሊሲ ግምገማ” የሚል የኢውጉብደፓን የሚዳሰስ ፅሁፍ አቅርቤ ነበር። የፖሊሲው መሰረታዊ ጥንካሬዎች እና ድክመቶች እና ምን መደረግ አለበት? የሚለውን ንድፈ እና ፅንፈ ሐሳባዊ ማዕቀፎች (Concepts and Theories Of Security) መሰረት አድርጎ የተፃፈ ነበር። አሁን ካለው ሁኔታ አዛምዶ ለጋዜጣ በሚሆን መልኩ ያለኝን አስተያየት ለመዘርዘር ነው። የደህንነት ጉዳይ ከሁሉም ፖለቲካ ቁንጮ በመሆኑ ለፓርቲዎች ብቻ የሚተው አይደለም፤ መላው ኢትዮጵያውያን እንደየአቅማችን እንድንሳተፍ ይጠይቃል። የዚህ ጽሑፍ አላማም በጉዳዩ ዙርያ የግል አስተያየት በመሰንዘር ሌሎችም እንዲሳተፉ ለመጋበዝ ነው።

ፅሁፉ አገራዊ መግባባት ስንል ምን ማለታችን ነው? በሚለው ይጀምር እና ብሔራዊ ደህንነት ፖሊሲ ለምን የሁሉም ፖሊሲዎችና ህጎች ቁንጮ እንደሆነ ያብራራል (ከሕገ መንግስቱ በመለስ)። ቀጥሎም የ1994 ኢውጉብደፓ ይገመግማል። በመጨረሻም ምን መደረግ አለበት? የሚለውን የግል አስተያየት ያስቀምጣል። የህዝቦችን እና የአገራችን ደህንነት የሚጠበቀው ፈጣን ልማት ሲረጋገጥ እና የዲሞክራሲ መስተዳደር በቀጣይነት መሰረት ሲጥል ነው። ከዚህም ተነስቶ ዋናው የደህንነት አደጋ የዲሞክራሲ እጥረት ነው ይላል። ኪራይ ሰብሳቢነት፣ ትምክህት፣ ጠባብነት ወ.ዘ.ተ የሚሉት ቅርንጫፎች እና አጫፋሪዎች ችግሮች ቢሆኑም ከዋናው ችግራችን ማለት ከዲሞክራሲ እጥረት ሊያዛንፉ አይገባም።

መሰረታዊ ችግሮቻችን ሕገ-መንግስታችን በግልፅ እና በተሟላ መንገድ ያስቀመጠውን የሶስት ትውልድ መብቶች (Three Generations Of Human Rights) አለመተግበር ነው። መላውን ሕብረተሰብ የሚመለከት ቢሆንም ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ልዩ ቦታ አላቸው። ትምክህትና ጠባብነት ማምለጫ መሆን የለባቸውም። በ1990 የኤርትራ መንግስት ባልተዘጋጀንበት የወረረን ሌሎች ምክንያቶች ቢኖሩም በዋናነት የተደራጁ የደህንነት ፖሊሲ እና አስተዳደር ባለመኖሩ መሆን አጠር ባለ መንገድ ያስቀምጣል።

በ2008 የተከሰተው አመፅ (Crisis) ለምን እንደ አገር ዱብ እዳ ሆነብን? አመፅ እየመጣ መሆኑን ከወዲሁ ለመገመት (Forecast) ለማድረግ ለምን አልቻልንም? በ2008 ህዳር አካባቢ የተከሰተው የኦሮሞ ተቃውሞ እንዴት የመጀመሪያ ዙር መሆኑን ለማወቅ ተሳነን? እንዴት አመፅ ከመምጣቱ በፊት ልንከላከለው አልቻልንም? አሁንስ እንደዛ አይነት ነገር አመጽ እንዳይከሰት መሰረታዊ መፍትሄዎች አስቀምጠናል ወይ? በሂደት ይዳሰሳሉ።

ሀገራዊ መግባባት ስንል

ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ስንል በውሳኔ አሰጣጥ ባለድርሻ አካላት በአገሪቱ ዋና ዋና ጉዳዮች (በየደረጃው) በፖሊሲ/ሕግ በይዘቱ ይሁን በውሳኔ አሰጣጥ ሂደት የሚመለከት ነው። ህዝቦች በቀጥታ ይሁን የሚወክላቸው አደረጃጀት (ፍላጎታቸውን) የሚያንፀባርቁ እና የሚገልፃቸው (Articulate) የሚያደርጉባቸው ፓርቲዎች ማህበራት ወ.ዘ.ተ ፖሊሲው/ሕጉ እንዲያውቁት እንዲተኩት፣ ሐሳባቸውን የሚያሳርፍበት በቀጣይነት ተሳትፏቸውን የሚያረጋግጡበት ሂደት መግባባትን ሊያስከትል ይችላል። ሂደቱ ከይዘቱ አይተናነስም የሚባለውም ለዚህ ነው።

የፖሊሲ/ሕጉ አመንጨጃዎች (ከፍተኛ አመራር) ጭምር በመግባባት የሚጀምር የአብላጫው ሃሳብ ብቻ ሳይሆን የውህደን ድምፅ (Minority's Voice) በሚገባ የሚሰማበት ሂደት ነው። በፖሊሲው/ህጉ የተወሰነ አንቀጾች ልዩነት ቢኖርም አጠቃላይ ይዘቱ እና በውሳኔ አካሄዱ ዴሞክራሲያዊ ከሆነ ሁሉም በየኔነት ስሜት ለተግባራዊነቱ የሚረባረቡበት እና መሻሻል ያለባቸው ላይ ቀጣይ ትግል እንደሚያስፈልገው አምነው ባለድርሻ አካላት መንቀሳቀስ ሲጀምሩ ብሔራዊ መግባባት ደረጃ በደረጃ እየተረጋገጠ ነው እንላለን። በብሔራዊ ደህንነት ፖሊሲ ብሄራዊ መግባባት ለምን አስፈላጊ የሚለው ቀጥሎ እናየዋለን?

ብሔራዊ የደህንነት ፖሊሲ የሁሉም ፖሊሲዎች ቀንጭ ነው። ለምን?

በተለምዶ ወይም Mainstream አስተሳሰብ ብሄራዊ ደህንነት ማለት በዋናነት ውጫዊ እና ወታደራዊ አድርጎ ማሰብ የተለመደ ነው። ሉዓላዊነት (Sovereignty) እና የግዛት አንድነት (Territorial Integrity) በውጭ ስጋት የሚሸከረከ እንደ ታሪካዊ ጠላቶችን አይነት አስተሳሰብ ገዥ ሃሳብ አድርጎ ቆይቷል። ባደጉ አገሮች አሁንም ወሳኝ አስተሳሰብ ነው። ያደጉ የምዕራብ አገሮች በብዙ ምዕተ ዓመት የአገር ግንባታ ሂደት (State Building Process) የህዝባቸውን መሰረታዊ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ፍላጎቶች አሟልተናል ስለሚሉ በሌላ በኩል ዴሞክራሲ አረጋግጠናል፤ የአገርና ባንዲራ ፍቅር እንደ መንግስት ያላቸው እምነት ጥሩ ነው ብለው ስለሚያስቡ ከውስጥ የሚነሳ አደገኛ የህዝብ ተቃውሞ አይኖርም ብለው ስለሚያምኑ እና ከግሎባላይዜሽን የበለጠ ተጠቃሚ ለመሆን እና ተፅዕኖቻቸውን ለማሳደግ ዋናው የደህንነት ስጋት ከውጫዊ አድርገው ያስቀምጡታል።

በአሁኑ ጊዜ በተለይ በሶስተኛ አለም አገሮች ይህ Mainstream አስተሳሰብ እንደገና ከሁኔታቸው ጋር አዛምደው ማየት የሚያስገድድ ሁኔታ ተፈጥሯል። እንደ ኢትዮጵያ ያሉ በሽግግር ላይ ያሉ እና የተከፋፈሉ ህብረተሰብ (Divided Society) ያላቸው አገሮች ዋናው የብሄራዊ ደህንነት ስጋት ውስጣዊ እና ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊ መዋቅር (structure) የፈጠረው እና በህብረተሰቡ ጓላቀር አስተሳሰብ የሚታጀብ በተለይ ብቃት ባለው የዴሞክራቲክ አስተዳደር እጥረት የሚነሳ ነው። ስለዚህ በዋናነት ዉስጣዊ ነው።

የውጭ ጠላቶች ይህን ተንተርሰው የራሳቸውን ፍላጎት ለመጫን መሞከራቸው አይቀሬ ነው። ከውጭ የሚገኘውን በጎ እድል (Opportunity) ለመጠቀም እና ስጋት (Threat) ለመከላከል ከፍተኛ ስራ መስራት ቢኖርብንም ዋናው እድል እና ለደህንነት የስጋት ምንጭ ግን የውስጣችን ሁኔታ ነው። እኛ ስንደክም ነው የውጭ ጠላቶችም ለማጥቃት የሚቃጡት።

በኢፌድሪ ሕገ-መንግስት የመጀመሪያው ክፍል በዋናነት የህዝቦቻችን ስስት ትውልድ ሰብአዊ መብቶች እውቅና ሰጥቶ በግልፅ እና በተሟላ አኳኋን ያስቀምጣል። ሁለተኛው ክፍል እነዚህን መብቶች ለማረጋገጥ አገር (State) እና መንግስት መስተዳደር (Government) እንዴት መደራጀት እንዳለበት እና ተዛማጅ ፖሊሲዎች እና ህጎች ያስቀምጣል። በሌላ አገላለፅ አገር/መንግስት በዛ መልክ እንደ ደረጃ የተደረገው የህዝቦቻችን የሰላም፣ የልማት እና የዴሞክራሲ መብቶች ለማረጋገጥ ነው። ከዛ የዘለለም ከዛ ያነሰም ዓላማ የለውም።

በሕገ-መንግስቱ የተቀመጡትን የኢትዮጵያ ህዝቦች ፍላጎቶች የአገራችን ጥቅሞች እና ያሉንን ሰብአዊና ተፈጥሯዊ እሴቶችን አጣምሮ ሰላም፣ ልማት፣ ዴሞክራሲ ለማረጋገጥ ከውስጥ ይሁን ከውጭ የሚገኙትን እድሎች/ፀጋዎች በሚገባ አጠኖ የህዝቦችን ሰላም፣ ልማት፣ ዴሞክራሲ ለማደፍረስ ከውስጥ ይሁን ከውጭ የሚገኘውን ስጋቶች አንጥሮ እና ቀምሮ የአገራችን፣ የአካባቢያችን እና አለምአቀፋዊ ከባቢውን በጥናት አረጋግጦ እንዴት ስጋቶችን መቀነስ እንደሚችል እና መከላከል የሚያስችል ስትራቴጂዎችን ያቀፈ በመሆኑ ከሕገ-መንግስቱ ቀጥሎ ለሁሉም የአገራችን እንቅስቃሴዎች አቅጣጫ የሚያስቀምጥ በመሆኑ ነው ኢውጉብደፓ የፖሊሲዎች ሁሉ ቀንጭ የሚያስብለው።

ለፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ለማህበራዊ እንቅስቃሴዎችም አቅጣጫ የሚያስቀምጥ ፖሊሲ ነው። በዚህም ምክንያት የብሔራዊ ደህንነት ጉዳይ በጥቂት ጄነራሎች፣ የደህንነት ባለሙያዎች (Experts) እና በስልጣን ላይ ባሉ ፖለቲከኞች ብቻ ሳይሆን የመላው ህብረተሰብ እና የህብረተሰብ የተለያዩ አመለካከት የሚያንፀባርቁ እና የሚገልፁ (Articulate የሚያደርጉ) ፓርቲዎች ሲሺል እና ፕሮፌሽናል ማህበራት ጉዳይ የሚሆነው።

በብሄራዊ የደህንነት ፖሊሲ መግባባት ማለት አገራችንን እድሎች እና ስጋቶች መሰረት አድርጎ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ የወታደራዊ እና የደህንነት ክፍል እንዴት መመራት እና መደራጀት እንዳለበት በአጠቃላይ መስማማት ማለት ነው። ፖለቲካዊ የኛው የሁላችን፣ ኢኮኖሚያዊ የኛው የሁላችን፣ ወታደራዊ እና ደህንነት ክፍሎች የኛው የሁላችን ናቸው ብለን በአጠቃላይ ተስማምተናል ማለት ነው። የሚያለያዩ ጉዳዮች መፍራቸው አይቀርም የሚታዩት ግን በዚህ ማዕቀፍ እና የተመቻቸ ሁኔታ ስላለ ልዩነታቸው በሰላም እና በሰላም ብቻ ለመታገል የምንችልበት የጋራ አስተሳሰብ አለ ማለት ነው፤ክፍላቸውን በስተቀር ።

የ1994 ፖሊሲ የአመለካከት አቅጣጫ ለውጥ

ኢውጉብደፓ አገር በቀልና ከደህንነት አኳያ ያሉት በቂ እድሎች/ፀጋዎች እና ስጋቶች ዋናዎቹ ውስጣዊ መሆናቸውን እና ድህነት እና ኢ-ዴሞክራሲያዊነት የአገሪቱ ህልውና ከሚፈታተኑ ስጋቶች ዋናዎቹ መሆናቸውን በማያሻማ መልኩ ያስቀምጣል። የአገር እና የህዝብ ፍላጎትን አስተሳሰብ የአገር የመበታተን አደጋ የሚያጋጥመው በዋናነት በውስጣችን ባሉት ችግሮች መሆናቸውን ይገልጻል። ደህንነት ጥቂቶች ባለስልጣን/ጄነራሎች የደህንነት ባለሙያዎች ብቻ አለመሆኑን እና የመላው ህዝቦች አጀንዳ ሆነ እንደ ፖሊሲ ያላስፈላጊ ሚስጥርነት ድብብ ያገለለ (በሚስጥር የሚጠበቁ እንዳሉ ሁሉ) መለያው ነው። የድህንነት የድብብቆሽ ስራን ድባቅ የመታ ወይም Demystify ያደረገ ለውጥ ነው ያሳየው።

የደህንነት ፅንሰ እና ንድፈ ሐሳባዊ ማዕቀፎችን በዓለም እውቅ ከሆኑ አስተምህሮችን (Schools of Thought) ሲታይ ቀደም ብሎ በዘውዳዊ ስርዓትና በወታደራዊ አገዛዝ ስርዓት ከነበሩት ፖሊሲዎች አንፃር ሲታይ መሰረታዊ የአቅጣጫ ለውጥን (Paradigm Shift) የሚያመለክት ነው። የኢትዮጵያ ህዝቦች ፍላጎት እና ተስፋ ከፈጣን የኢኮኖሚያዊ እድገት ተጠቃሚ መሆን ማለትም ከደህንነት፣ ከኋላቀርነት፣ ከመሀይምነት እና ከበሽታ የፀዳ ህይወት መኖር ነው።

ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ያላትን ኢትዮጵያ በመፍጠር የቡድን እና የግለሰቦችን መብት ማስከበር መልካም አስተዳደርን ማረጋገጥ እና ለኑሮና ለስራ ምቹ ሁኔታን መፍጠር ነው ብሎ ያስቀምጠዋል (ኢውጉብደፓ:6) የብሔራዊ ጥቅም (National Interest) በማያሻማ እና በተሟላ መንገድ እንዲህ ያቀርባል።

“ብሔራዊ ጥቅም ማለት የሁሉም ህዝብ ጥቅም ማለት ነው። ከዚህ ያነሰም የበለጠም ማለት አይደለም” (16) ትንተናው ልዑላዊነት እና የድንበር አንድነት (Sovereignty and Territorial Integrity) ከህዝቦች ፍላጎት እና ጥቅም ጋር ብቻ አቀናብሮ ያየዋል። ከእነዚህ ፅንሰ ሐሳብ ውጫዊ አመለካከት ቋንቋዎች (External-looking Orientations) ይለያል። ፖሊሲው እየደጋገመ እንደሚያስምረው ፈጣን የኢኮኖሚ ልማትን ዴሞክራሲ ሰላምን ማምጣት በከፍተኛ ድህነትና ኋላቀርነት ለምትገኝ አገር መሰረታዊ የህልውና ጉዳይ ነው።

በአጠቃላይ የፖሊሲው ስትራቴጂዎች ከላይ የተጠቀሱትን ወሳኝ የደህንነት አካባቢ መፍጠር ላይ ያተኮረ ሲሆን ብሄራዊ ኩራትን (National Pride: ነፃነታችን ጠብቀን መኖራችንን) እንደ አንድ እሴት፤ ደህነታችን (Poverty) እንደ አሳፋሪ ታሪክ አስቀምጦ፣ የተለዋዋጩ ምስራቅ አፍሪካ ቀንድ እንደመልካም እድልና ስጋት፣ ሉላዊነት (Globalization) ለልማት እና ለዴሞክራሲ ግንባታ ያላቸውን ተጽዕኖ እንደመልካም እድል እና የስጋት ምንጭ በዝርዝር አስቀምጧል። መካከለኛ ምስራቅ በተመለከተ ፖሊሲው እንዲህ ይላል። “መካከለኛ ምስራቅ በኛ ሰላምና ደህንነት ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ ያደርጋል፤ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መልኩ የኛን ኢኮኖሚ ላይ እጅጉን ተፅዕኖ ያደርጋል፤ ለዚህ ነው የመካከለኛው ምስራቅ አካባቢ በእኛ በኩል ከፍተኛ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል።” (ኢውጉብደፓ: 46)

የመከላከያ መዋቅርን (Military Establishment) በተመለከተ ስትራቴጂዎችን ሁሉን አቀፍና የተቀናጁ (Comprehensive and Coherent) ሆኖ የአገሪቱን የልማት እንቅስቃሴ መሰረት አድርጎ የሚገነባ መሆኑንና በጥልቅ የአደጋ ትንተና ላይ የተመሰረተ አቅም ግንባታ ላይ ሲሆን ብቃት ያለውና ዘመኑ የደረሰበት የመረጃ መረብ እድገትን በማቋቋም እና የሰው ልማት ላይ በማተኮር የሚታነፅ መሆን አለበት ይላል። ይህ ማለት በሁለት ተመሳሳይ የቴክኖሎጂ አቅም ያላቸው ሀይሎች መካከል ጦርነት ቢነሳ ወሳኝ ልዩነት የሚፈጥረው ሰው ነው። (ኢውጉብደፓ: 43) በሚል ነው።

የአፍሪካ ትልቁ ሰራዊት የመገንባት የደርግ አብደት እና ድንፋታ ተወጥቶ ከሀገሪቱ አጠቃላይ ፖለቲካዊ እና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ተዛምዶ በልክ (Right Size) ሰራዊት ለመገንባት የሚቀነቅነው ሃሳብም ሌላው የአቅጣጫ ለውጥ ነው። ፖሊሲው የፋይናንስ ሀብትን በጥንቃቄ መጠቀምን በኢኮኖሚያዊና መከላከያ ወጪ መካከል ቁርኝትን፣ የሰራዊቱ እና የውጭ ጉዳይ ዲፕሎማቶች አቅም ግንባታ ከኢኮኖሚ ልማት አንፃርና ከአደጋዎችን ያለውን ትስስር በሚገባ ያስቀምጠ ነው ማለት ይቻላል። በጠበንጃ ወይም ቅቤ (Gun or Butter) ያለውን ግጭት ለመፍታት የታሰበለት አማራጭ ያስቀመጠ ይመስላል።

ፖሊሲው ስለ ጠንካራ የማስፈፀም አቅም ግንባታ በሚመለከት “በትክክል የተቀረፀ የውጭ የሀገር ውስጥ ፖሊሲዎች ዓላማዎች፣ ግቦች ፕሮግራሞች ስትራቴጂዎች በአግባቡ ተግባር ላይ ካልዋሉ የትም ሊያደርሱ አይችሉም ለዚህም ነው ውጤታማ የማስፈፀም ብቃት እንደ መሰረታዊ ስትራቴጂ የሚታየው” (ኢውጉብደፓ: 49)። ይህ አንድ ቁልፍ ነገር ነው።

ፖሊሲው ከዘውዳዊውና እና ወታደራዊ አገዛዝ በተለየ ከበባ አስተሳሰብ (Siege Mentality) ወጥቶ “ታሪካዊ ጠላቶቻችን” የሁሉም ችግሮቻችን ምንጭ እንደሆነ በቀጣይነት ከማላዘን አልፎ እና በተቻለ መጠን የስጋት ምንጮችን በመቀነስ እና ትብብርን የማስፋት አቅጣጫ ተከትለዋል። “የትኞቹ ጥቅምቶችን አስፈላጊ እንደሆኑና የትኞቹ ሀይሎች ፍላጎታቸውን ለማስጠበቅ እንደሚፈልጉ በሚጠቅም አቅምና ሃይል ማወቅ ተገቢ ነው። ከግንዛቤ በመነጨ አደጋዎችን መጋፈጥ እና በትብብርና ገንቢ በሆነ መልኩ የስጋት ምንጮችን ማስወገድ አስፈላጊ ነው” ይላል የፖሊሲ ሰነዱ በገፅ 33።

በአጠቃላይ ፖሊሲዎቻችን ጥልቅ በሆነ ጥናትና ምርምር መቅረፅ እንዳለባቸው እያስቀመጠ እየተመላለሰ አፅንኦት የሚሰጠው ግን “ለኛ ዋነኛው የደህንነት ስጋት ምንጭ ውስጣዊ ነው። የድህነት መሰፋፋት የአገሪቱ ህልውና አደጋ ሊሆን ይችላል። መልካም አስተዳደር እጦት የዴሞክራሲ አለመኖር ወደ ደም መፋሰስ እና ጥፋት ሊከተን ይችላል” (91)። ሆኖም ፖሊሲው አጠቃላይ የአቅጣጫ ለውጥ የሚያመለክት ቢሆንም ቀጣይነት (Consistency) እና ሙሉነት (Comprehensiveness) ይኖራቸዋል።

ሕገ-መንግስታዊ ስርዓትና ሕብረ-ብሄራዊነት እንደ መልካም እድል በሚገባ አያስቀምጥም። የኢፌድሪ ሕገ-መንግስት እጅጉን

መሰረታዊና ፋውንዴሽናል (Very Basic and Foundational) የግጭቶች መሰረታዊ የአፈታት አቅጣጫዎች በመተንተን ውስጣዊ ደህንነት የሚረጋገጥበት ሁኔታን አመቻችተዋል። በተሟላ ሁኔታ መብቶችን በማወቅ ሕገ-መንግስቱ አንድነት ማራኪ ያደረገ ብቻ ሳይሆን አንድ የፖለቲካና ኢኮኖሚያዊ ማህበረሰብን የመፍጠር ሂደትም አመቻችቷል። በዚህ ሁኔታ ማህበራዊ ቡድኖች (Societal Groups) ተጨባጭ የሆነ ፍላጎታቸውን ለማጠናከርና ተጨባጭ ያልሆኑትን ሊሟሉ የማይችሉ ፍላጎቶች መሆኑን ለመገንዘብ የሚያስችል ሂደት አቀናጅቷል።

ኢውጉብዴፓ ለደህንነት አካባቢ (Security Environment) ሕገ-መንግስታዊ አውደ-ጽሁፍ (Context) ከማስቀመጥ አኳያ የሰጠው ትኩረት አስተዳድሮ ነው። ብዙሀኑ በአጠቃላይ የሕብረ-ብሄራዊነት እሴት በተለየ፣ በዋጋ የማይተመን ሀብት መሆኑንና ለአገር ግንባታ ሂደትና ሁሉን አቀፍ ልማትን ለማፋጠን ያሉትን አዋጋታዊ የልማት፣ የዲሞክራሲና የሰላም ሃሳቦች፣ መልካም ዝንባሌዎች የጋራ ልምዶች የግጭት መቆጣጠር እና የአስተዳደር ዘዴዎች እንደ ዋነኛ አቅም አድርጎ አያስቀምጥም።

ከዓለም አቀፍ የሚገኘውን የቴክኖሎጂ እና የቁስ ድጋፍ በከፍተኛ ድጋፍ ደረጃ ሲያደንቅና አስፈላጊነቱን ሲያስረግጥ ብዙሃኑንና ሕብረ ብሄራዊነትን የመሳሰሉ ፀጋዎችን በመርሳት እና “የኢትዮጵያ ህዝቦች” የሚለውን ፅንሰ ሀሳብ ወደ ጎን በመተው “የኢትዮጵያ ህዝብ” የሚለውን ሃሳብ ሲያራምድ ላይ የተገለፀውን የአቅጣጫ ለውጥ ስንኩል ያደርገዋል። ይህ የቃላት ጨዋታ ሳይሆን የራሱ ጥልቅ ፖለቲካዊ ትርጉም ያለው ነገር ነው።

የ1994 ፖሊሲ መሰረታዊ የሆነ ከውስጥ የሚነሱ ፀረ-ዲሞክራሲ ስጋቶችን ችላ ያለ ነው። የአገራችን ደህንነት ዋናው ውስጣዊ ነው ብሎ ለሚነሳ አስተሳሰብ የዲሞክራሲ ግንባታ በድህነት ማስወገጃ ትግል ሂደትን ሊያኮላሹ የሚችሉትን በውስጥ ተቋማት፣ ሃይሎችና ዝንባሌዎች ምንም ነገር ሳይል ማለፍ የሚያስገርም ነው። ዲሞክራሲን ለመገንባት በሚደረገው እንቅስቃሴ የውስጥ ተቋማት፣ ሃይሎችና ዝንባሌዎች በአዋጋታዊ ይሁን በአሉታ ውስጥ መሆንን እንደታወቀ ያለመጥቀሱ አሁንም ያስተዛዝባል። በመንግስት ይሁን በህብረተሰቡ ሁልጊዜ በከፍተኛ ውጥረት (Tension) የሚኖሩት የፍፁም አንድነትና የመበተን ሃይሎች (Centripetal and Centrifugal Forces) መሳሳብ ቀጣይነት ያለው የደህንነት ስጋት መሆናቸውን የተገነዘበ አይመስልም።

የፌዴራሊዝም ስርዓት መሰረታዊ የደህንነታችን ዋስትናና መሰረት ቢሆንም እንደማናቸውም ስርዓት የራሱ ተግዳሮቶች ያሉት አደረጃጀት ነው። ማይክል በርጊስ የተባለ ምሁር የፌደራል መዋቅርን አስቸጋሪነት በፀሁፍ in Seymour and Gugnoned (2012:24) እንዲህ ሲል ያብራራል። “የፌደራል አገር ግንባታ በተፃራሪዎች ችግሮችና አደጋዎች የተሞላ በመሆኑም ከመጀመሪያው በጭንቀትና በውጥረት የተሞላ ሊሆን ይችላል። “ በመቀጠልም ትራዲን (1968:12) በመጥቀስ “እንደ የራስ እድልን በራስ የመወሰን ሃሳብ ፌዴራሊዝም እንዲኖር ቢያስገድድም እዛ ሳለ የፌደራል ስርዓቱን ያልተረጋጋ ያደርጋል” ይላል። ሁሉም የኢትዮጵያ ብሔር እና ብሄረሰቦች ከሰላም፣ ልማት እና ዲሞክራሲ መሰረታዊ ጥቅሞቻቸው የሚረጋገጥ ቢሆንም ተጨባጭ ሁኔታው ግን የተለያዩ ትርጉም እና አመለካከት (Perceptions) እንዲኖር ሊያደርግ ይችላል።

ከፈጣን የኢኮኖሚ ልማት የሚያገኙት ድርሻ በተግባርም ይሁን በአስተሳሰብ የተለያዩ ባህሎችና የህዝብ ብዛት ላላቸው አካሎች የተለያዩ ትርጉም ያለው ነው ወይም ሊኖረው ይችላል። አንድ ወይም ከዛ በላይ ብሄሮች ወይም ብሄረሰቦች በሕገ-መንግስታዊ ዲዛይን፣ በምርጫ ስርዓት እና በመንግስት ተቋማት አወቃቀር በተለይም በስራ አስፈፃሚና በደህንነት ሃይሎች ብሔራዊ ተዋፅኦ (National Composition of the Executive, Military and Security Forces) ላይ ቅሬታ ሊኖራቸው ይችላል። የታላላቅ ብሔሮች ልሂቃን (Elites) ባለው የፖለቲካ ስርዓት ያልተሟሉ ፍላጎቶች ሊኖራቸው ሲችሉ፤ ትናንሽ ብሄሮች መሬታቸው ሀብታቸውና ማንነታቸው የማጣት ስጋት ሊያድርባቸው ይችላል።

እነዚህ ክስተቶች ቀጣይነት ባለው ሰፊ ጥናትና ምርምር መሰረት አድርጎ በህዝቦች መካከል ቀጣይነት ባለው ሰፊ ዲሞክራሲያዊ ውይይት በማድረግ መስተካከል ያሉበትን በወቅቱ መሟላት፣ የማይቻለውን በማስረዳት የህዝቦች አንድነት ብሎም የአገሪቱ ደህንነት ማረጋገጥ ይጠይቃል። ትምክህትና ጠባብነት ከሚባሉ አጫፋሪ ሃሳቦች በየጊዜው መውደቅ ያባብሰው እንደሆነ እንጂ የሚፈይደው የለም። አሁንም መፍትሄው ዲሞክራሲያዊ አስተዳደር በማጠናከር የህዝቦች ሁለንተናዊ መብቶች በማስከበር የህዝቦች ሁለንተናዊ ጥቅሞች ማረጋገጥ ነው። በ1994 ፖሊሲ እነዚህ ተግዳሮቶችን በዝምታ ለምን እንዳለፋቸው ለመረዳት ያስቸግራል።

ከደህንነት አካባቢ ወደብ የለሽዋ ኢትዮጵያ ሊኖር የሚችል የደህንነት ተፅዕኖዎች የ1994 ፖሊሲ በዝምታ ነው ያለፈው። ነገር ግን ዘመናዊ የኢኮኖሚ እድገት ፈጣን፣ አስተማማኝ ብቃት ያለውና ውጭ ቆጣቢን ዓለም አቀፍ ግብይትን ይጠይቃል። የባህር በር እጦት የኢኮኖሚ ብሎም የደህንነት ማነቆ ሊሆን ይችላል። ግጭት በማይጠፋበት እና ራሳቸው ለመቻል በትግል ላይ ያሉ መንግስታት ባሉበት የአፍሪካ ቀንድ እና ቀይ ባህር ለመቆጣጠር ላይና ታች የሚሉት የመካከለኛው አገሮች ቀጣይ እንቅስቃሴ ባለበት ሁኔታ የባህር በር እጦት የሚፈጥረውን ስጋት ቸል ማለት የሚገባ አይደለም።

አጥንትና ስጋ እንጂ ደም የሌለው ፖሊሲ

ኢውጉብዴፓ አገር በቀል የመሆኑ ያህል አዲስ የአቅጣጫ ለውጥ በማምጣት በደህንነት ዙሪያ መሰረታዊ የአመለካከት አረጋግጧል። ሆኖም የአቅጣጫ ለውጡ ቀጣይነት ባለው መልኩ የተተነተነ ባለመሆኑ ላይ የተገለፁትን መሰረታዊ ድክመቶችም ያዘለ ነው። ፖሊሲው በሰፊ ጥናትና ምርምር እንዲታጀብ በቂ አቅም በመፍጠር አስፈላጊነትና አገራዊ መግባባት እንዲኖር ቢያውጅም ይህን ለማስፈፀም የሚችለው የተሟላ የደህንነት አስተዳደር (Security Governance) በሚመለከት ዝምታን መርጧል።

አንድ ፖሊሲ የተሟላ ቢሆንም ከተለዋዋጭ ሁኔታ ጋር በጥበብ አዛምዶ ለመተግበር እና ለማበልፀግ ጉድለቶች ካሉትም ለማረም የግድ ጠንካራ አስተዳደር ያስፈልገዋል። ቀጣይነት ያለው እና የተሟላ የአገር ውስጥም ከውጭ የሚከሰቱትን እድሎች እና ስጋቶች ቀጣይነት እና ሰፊ በሆነ ጥናት እና ምርምር ለማግለልበት የተደራጀ የደህንነት አስተዳደር ያስፈልጋል።

ለዚህ ጽሁፍ ሲባል አጥንት እና ስጋ የምንለው የደህንነት አካባቢ (Security Environment) እና Hardware ጨምሮ አጠቃላይ የደህንነት ቅርፅ (security posture) ሲሆን፣ “ደም” ደግሞ የፖሊሲው “ስስ” Software ነው። የደህንነት ቅርፅ ያለ “ስስ” ደም የሌለው አጥንትና ስጋ ይሆናል እና እንደ ታዋቂዎቹ የደህንነት ምሁራን አዘርና ሙን (Azar and Moon 1988) ገለፃ “የደህንነት አካባቢ ስጋቶችና እድሎችን ከቁሳዊ አቅሞች (ወታደራዊ ኢኮኖሚያዊ ሀይል)ና ተጨማሪ የፖሊሲ መሰረተ ልማት፣ ወታደራዊ ዶክትሪን የሀይል አወቃቀር (Force Structure)፣ መረጃ (Intelligence) የመሳሪያ አመራረጥን ወ.ዘ.ተ የሚያካትተው የደህንነት ቅርፅ (Security posture) “ደም” (Software) ከመጨረሻው የፖሊሲ ውጤቶችና አጠቃላይ የፖሊሲ አፈፃፀም የሚያስተሳስር ነው” ይላል። በሌላ አገላለፅ የፖሊሲው ዶክትሪን ወደ ተግባር/መሬት ለማውረድ የሚያስችል “ለአጥንቱ እና ስጋ” ህይወት የሚዘራ ደም ነው ሶፍትዌር የሚባለው።

የደህንነት አስተዳደር ፖሊሲው የተሟላ እና ዘላቂ ቅቡልነት (legitimacy) እንዲያረጋግጥ የሁሉም ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ ሃይሎች እና የደህንነት ክፍሎች ቅንጅት/ውህደት (Integration) እንዲኖር የሚያረጋግጥ እና የፖሊሲው አቅም በቀጣይነት ለመገንባት የሚያስችል ነው። ፖሊሲው በትክክል ያነጠረው የአገሪቱ ህልውና ዋናው ስጋቶች ድህነትና የዲሞክራሲ አጥረት መሆኑን አስቀምጧል። በሌላ አገላለፅ ፈጣን ልማትን የዲሞክራሲ ግንባታ ባረጋገጥን ቁጥር የአገራችን ህልውና የሚያስተማምን መሰረት እየተጣለ ይሄዳል ማለት ነው።

ቅቡልነት ለማረጋገጥ “የመጀመሪያ ቅቡልነት” (Prema-facie legitimacy) ማንፀባረቅን ይጠይቃል። የመንግስት ባለስልጣኖች ብሄራዊ ተዋፅኦ፣ የአመራሮች ብቃት የህዝብ ባህል/Norm የማክበር እና አመርቂ ሕገ-መንግስትን ይጠይቃል። ቅቡልነቱ ተጠናክሮ እንዲቀጥል ሕገ-መንግስቱን የመተግበር ህያው ፖለቲካ ለመምራት የሚወጡት ፖሊሲዎች እና ህጎች ጥራትና የህግ የበላይነትን የማረጋገጥ፣ ስርዓቱ እኛን ይወክላል፣ ፍላጎታችን ቀስ በቀስ እያሟላ ይሄዳል፣ የአገራችን ጉዳይ እኩል እየተሳተፍን ወ.ዘ.ተ. የሚል አመለካከት (Perception) ካለ “አጥንቱ እና ስጋ” ነብስ ለመዝራት ህያው ሆኖ እንዲተገብር የመጀመሪያው ፈተና አልፏል ማለት ነው። ቅቡልነት የሚባል ደም።

በእውነትም ይሁን በተሳሳተ መንገድ “የአንድ ብሄር የበላይነት አለ” “የሚገባን ስልጣን እያገኘን አይደለም” ፣ “በበጀት አድልዎ አለ” “ፍትህ የለም” የሚል ሰፊ አስተሳሰብ ካለ ህይወት የሚዘራ ደም መሆኑ ቀርቶ “አጥንትንና ስጋውን” የሚፈቅድ አሳት ይሆናል። ህግ ካልተስተካከለ አገሪቱ ባልፈነዳ እሳተ ጎመራ እንደተቀመጠች ሊቆጠር ይችላል። ስለዚህ አቅም ያለው የደህንነት አስተዳደር ካለ ቀጣይ በሆነ ጥናት እያካሄደ ቅቡልነት የሚያሰጡ እውነተኛ ምክንያቶች ያለማወላወል በማስተካከል በተሳሳተ አመለካከት (Perception) በግልፅ ከህዝቡ ወኪሎችው እየተወያዩ ረመጡን በጊዜው በማጥፋት ቅቡልነት እንዲጠናከር ያደርጋል።

በሌላ በኩል ውህደት (Integration) የሚባለው “ደምም” በብዛት እና በጥራት መገኘት ይኖርባቸዋል። በአገራችን ሁኔታ ዲሞክራሲ ያለ ፈጣን ልማት፣ ልማት ያለ ዲሞክራሲያዊ ምህዳር መረጋገጥ አይችሉም ልማቱን እናፋጥነው ዲሞክራሲው ቢቆይም ቀስ ብሎ ይደርሳል ማለት የዋህነት ነው ወይም ደግሞ አውቆ አጥፊነት ነው። የፈጣን ልማት ጉዞ እና ዲሞክራሲያዊ ግንባታ መዋሃድ ይኖርበታል። ፖለቲካው ከኢኮኖሚ፣ የውጭ ስጋት ከውስጥ፣ ሲቪል አስተዳደር ከወታደር፣ ፌደራል መንግስቱ ከክልል ካልተዋሃደ እና መነጣጠል ከመጣ እና የተለያዩ ማህበራዊ ሃይሎች ወደ አንድ ፖለቲካዊ አቅጣጫ ለመምጣት ካልተቻለ የአደጋ ምልክት ነው። የፖለቲካው መበታተን በአገር አደጋ እንዲያንዝብብ ያደርጋል። የውህደት ደመ ካልደረቀ ወይ መሳሳት ካሳየ ወይም ከቆሽሽ አጥንቱ ይጎብጣል ስጋው ይበሰብሳል።

ፖለቲካዊ ስርዓቱ ቅቡልነት እና ውህደት እየተረጋገጠ ሲሄድ (ሕገ-መንግስቱን መሰረት ያደረገ) የዲሞክራሲ ትውልድን እድገት ያፋጥናል። አንዳንድ የኦሮሞ ምሁራን እንደሚሉት የ “ቁቤ ትውልድ” (Qubee Generation) የኦሮሞ ህዝብ ትግል ውጤት መሰረት አድርጎ አዲስ ታሪክ በመፃፍ ከሌሎች ህዝቦች ጋር በመሆን ዲሞክራቲክ ስርዓትን ለመገንባት ወይም በትግራይ እንደሚባለው “ሳልሳይ ወያኔ” ትውልድ ማለት የሁለተኛው ወያኔ ድል መሰረት አድርጎ አመራሩን በመንጠቅ ፖለቲካዊ መንሸራተቱን ከሌሎች ወጣቶች ሆነው ለመፍታት የሚሞክር በሌሎች ህዝቦችም ተመሳሳይ ምሳሌዎች ሊጠቀሱ ይችላል።

ተቀባይነት እና ውህደት ለማረጋገጥና የግድ ፖሊሲውን የማስፈፀም አቅም (Policy Capacity) ይጠይቃል። አቅም ለመገንባት የጠራ አቅጣጫ ያስፈልገዋል። ተቀባይነት እና ውህደት እያረጋገጠ የሚገነባ አቅም። የዲሞክራሲያዊ ትውልዱ፣ የቴክኖሎጂ ትውልድ፣ የአፍላ ጉልበት ትውልድ መሰረት አድርጎ መገንባት ይጠይቃል።

ከፌደራል ጀምሮ እስከ ቀበሌ፣ ፖለቲካዊ ሳይንቲስቶች፣ ኢኮኖሚስቶች፣ የፀጥታ ባለሙያዎች ...ወ.ዘ.ተ ማእከል ያደረገ የአገራችን የውስጥ እድሎችን ስጋቶች ከአፍሪቃ ቀንድ፣ ከመካከለኛ ምስራቅ እና ከግሎባላይዜሽን ጋር አስተሳሰብ ፖሊሲው ያስቀመጠውን አቅጣጫ በተሟላ የሚረዳ እና የሚያጎለብት አጥንቱ እና ስጋው ከበቂ የደም ጥራት አዋህሮ የደህንነት አቅሞች በከፍተኛ ደረጃ ተጠቅሞ ስጋቶችን በቀጣይነት በመቀነስ በፈጣን እድገትና ዲሞክራሲያዊ ምህዳሩ እየሰፋ የተረጋጋች አገራችንን የሚገነባ አቅም መፍጠር ያስፈልጋል።

የተሟላ የደህንነት ቅርፅ (Security Posture) እንዲኖር ተቀባይነት፣ ውህደት እና የፖሊሲ አቅም እያዳበረ እንዲሄድ የሚያስችል አደረጃጀት ያስፈልገዋል። በተለምዶ ብሄራዊ ደህንነት ካውንስል (National Security Council) እየተባለ የሚጠራው እና በሰሩ በጣም ጠንካራ እና የተሟላ የደህንነት ሴክሪተሪያት (Secreteriat) እንዲኖር የግድ ነው።

የ1994 ፖሊሲ አሁንም ስለ ኮንሱሉ እና ሴክሪተሪያቱ ዝምታ መርጠዋል። የብሄራዊ ደህንነት ኮንስል ደህንነትን የሚመለከት ከፍተኛው የስራ አስፈፃሚው አካል ሲሆን በየጊዜው እየተሰባሰበ ወሳኝ እና ስትራቴጂክ ውሳኔዎችን የሚያሳልፍ እና ተግባራዊነቱ በሴክሪተሪያቱ አድርጎ የሚከታተል ነው። ሴክሪተሪያቱ በቁጥር ይሁን በብቃት በቂ ከሁሉም ዘርፍ የተውጣጡ ባለሙያዎችን ያካተተ ሆነ በራሱ Multi-Disciplinary ጥናት የሚያካሄድ የመከላከያ እና የውስጥ ደህንነት ጥናቶች መረጃዎች እና የአገሪቱ ከፍተኛ የትምህርት እና የዲፕሎማሲያዊ እና ፕሮፌሽናል ተቋማት ተጠቅሞ የውስጥ ይሁን የውጭ

ስጋቶች እና እድሎች መሰረት አድርጎ የተለያዩ ቢጋር/ቢሆኖች (Scenarios) በማድረጅ ለውሳኔ ወደ ኮንሱሉ የሚያቀርብ እና ተግባራዊነቱ የሚከታተል ነው።

የብሄራዊ ደህንነት ኮንሱል ይሁን ሴክሪተሪያት ተቀባይነት/ውህደት/ አቅምን በሚያረጋግጥበት መንገድ መዋቅር ይኖርበታል። ብሄራዊ ተዋፅኦ አገሪቱን የሚያንፀባርቅ በተመልዶ ደህንነት (ወታደራዊ ደህንነት) የሚባሉትን ብቻ ሳይሆን ዋናው ስጋት ድህነት እና የዴሞክራሲ እጥረት በመሆኑ የኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊ፣ ዴሞክራቲክ ተቋማትን ጭምር በማሳተፍ ውህደት የሚያረጋግጥ በከፍተኛና ሁሉን አቀፍ ባለሙያዎች (በተለይ ሴክሪተሪያቱ) መሰረት ያደረገ አቅም ፈጣሪ መሆን ይኖርበታል።

ይህ ኮንሱል እና ሴክሪተሪያት በማናቸውም አደረጃጀት ሊተካ አይችልም። የመከላከያ ተቋም ዋናው ተልእኮ አገሪቱ ከውጭ መከላከል ነው። የውስጥ ደህንነት ክፍሎች በውስጥ ፀረ-አትዮጵያ እና ሽብርተኝነት ተከታትሎ የሚያድን እንጂ አጠቃላይ ከድህነት እና የዴሞክራሲ እጥረት የሚነሱት ስጋቶች ለመከታተል የተደራጀ አይደለም። ስለዚህም ከፍተኛ ቀዳዳ ካልተሞላ ደግሞ እስካሁን የከፈለው ሳይበቃ ከውስጥም ከውጭም ለከፍተኛ ጥፋት ልንዳረግ እንችላለን።

በጠንካራ ሴክሪተሪያት እየታገዘ የሚንቀሳቀስ ኮንሱል መኖሩ ፖለቲካዊ ትርጉሙ ከፍተኛ ነው፤ የሲቪሊያን አመራር (Civilian Administration) ወሳኝነት በመከላከያ እና የውስጥ ደህንነት ክፍል የሚያረጋግጥበት መንገድ ጭምር ነው። የብሄራዊ ደህንነት ኮንሱሉ እንደተቋቋመ ይታወቃል። መሪነቱ እስከምን ድረስ እያረጋገጠ ነው የሚለው በጥናት የሚታይ ነው። በጠቅላይ ሚኒስትሩ የደህንነት አማካሪ የሚመራ የሆነ ቡድን በጣም ጥቂት አባላት ቢኖሩትም የሴክሪተሪያት ሚና ለመጫወት ይችል ይሁን እንዴት? እያሉ የደህንነት ባለሙያዎች ጥያቄዎች እያነሱ እያለ በ2009 በተደረገው አዲስ የመንግስት አደረጃጀት የጠቅላይ ሚኒስትሩ የአማካሪዎች ቡድን ሲፈርስ የደህንነት አማካሪ ቦታ በተለየ መልስ ሳይደራጅ ሳይደረግ ቀሩ። ከድጡ ወደማጡ ይለሁል ይሄ ነው!

የጠራ የደህንነት ፖሊሲ ባለመኖሩ ተቀባይነት፣ ውህደት እና ፖሊሲ አቅም የተላበሰ የብሄራዊ ደህንነት ኮንሱል እና ሴክሪተሪያት ባለመኖሩ በ1990 ብዙ ምልክቶች እያሉም የኤርትራ መንግስት ስትራቴጂክ ድንገተኝነት አግኝቶ አገራችንን ወረረ። መጨረሻው በኢትዮጵያ አሸናፊነት (ከዛ በላይ ድሉ ሊሰፋ ይችል ነበር ወይ? የሚለውን ለጊዜው ትተን በተለይ አሁን ካለው «ወይ ስላም ወይ ጦርነት» ያለመኖር ተያይዞ) ቢረጋገጥም የከፈለው መስዋእትነት በሰው ህይወትም በንብረትም ከፍተኛ ነው። ከዚህ በላይ አገራችን ተያይዞ ከነበረው የልማት እና የዴሞክራሲ ግንባታ ለጥቂት ዓመታት ቢሆንም ያደረሰው ኪሳራ ከፍተኛ ነው። ከኤርትራ ይሁን ከሌሎች አገሮች የሚኖረን በፖሊሲ ለውጥ በአዋጅ እናጠናቀለን እየተባለ ሳይሆን የኮንሱሉ ሴክሪተሪያት ዋናውና እና በቀጣይነት የሚሰራ ነው መሆን የነበረበት። የ1994 ፖሊሲ ማሻሻል ከተፈለገ የሆነ ጊዜያዊ ኮሚቴ በማቋቋም ሳይሆን ዜፍ ድራፍት ሴክሪተሪያት አዘጋጅቶ ለባለድርሻ አካላት ለውይይት መቅረብ ይገባ ነበር ያ ተቋም ወሳኝ ነው።

የ2008 ግርግር እና ጥፋት እሱ ተከትሎ የወጣን የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ድህነት እና የዴሞክራሲ እጥረት አገራችንን ወደ መበታተን ሊያደርሱ በሚችሉ ወሳኝ ስጋቶች ናቸው የሚለውን በተግባር ያሳየን ሁኔታ ነው። ሃይላችንን ሳንበታትን በነሱ ላይ በመረባረብ የተረጋጋ ሰላም፣ የበለፀገችና ዴሞክራሲ እንገንባ። ይህን ለማድረግ በብሄራዊ ደህንነት ፖሊሲ እና አመራሩ መግባባት ይፈጠር።

በተለይ የዴሞክራሲያዊ ምህዳር እየጠበበ መሄድ ከሁሉም በላይ የሚያሳስብ ነው። ምህዳሩ መጥበብ ጉዳይ የጥቂት ፓርቲዎች መሳትፍ አለመሳተፍ፣ የጥቂት ሰዎች የመፃፍ እና ያለመፃፍ ጉዳይ አይደለም። የሞት የሽረት ጉዳይ ነው። ዴሞክራሲ ምህዳሩ እንዴት እናስፋው? ዴሞክራሲ ተቋማት ሕገ-መንግስቱን እና ሕገ-መንግስቱን ብቻ ማዕከል አድርጎ እንዴት በተግባር ይዋል? የሰራ-አስፈፃሚው አምባገነንነት እንዴት እንቆጣጠር? ፓርቲ፣ መንግስት (Government) አገር (State) ያለውን መዘባረቅ እንዴት እንቀንሰው? በአጠቃላይ ሕገ መንግስታችን በፖለቲካው የበላይነት የሚያገኝበት ብሎም ግልፅነት እና ተጠያቂነት የነገሰበት ምህዳር ለማንገስ መረባረብ ይኖርብናል።የመልካም አስተዳደር ችግሮች፣ ኪራይ ሰብሳቢነት፣ ትምክህትና ጠባብነት ከድህነት እና ዴሞክራሲያዊ እጥረት የሚመነጩ በፈጣን እድገት እና ዴሞክራሲያዊ ግንባታ ብቻ የሚሸነፉ ናቸው።

በተለይ ትምክህትና ጠባብነት የሚባሉ ጉዳዮች ዴሞክራሲ ማእከል አድርጎ ካልታዩ አደገኞች ናቸው። አመራሩ ራሱን ተጠያቂነት ለመዳን የጎንዮሽ ግጭት (Horizontal Conflict) የማስፋትና የትችት ትኩረትን ወደ ወጭ የማዞር (Externalization) ስልት ሊሆን ይችላል። ህብረተሰቡ ወደላይ አንጋጦ በአመራር ያለውን ችግር እንደ ዋነኛ አድርጎ እንዳይረባረብ እርስበርሱ እንዲገማገም ለማድረግ የታሰበ እንዳይሆን። እስኪ ይግረማችሁ አስተማሪ በውያው ሳይሆን እርስ በእርሱ በትምክህት እና ጠባብነት ሲገመገም፣ ስታቁላላ ወጥ ያረረባት ሰራተኛ የማረሩ ምንጭ ከትምክህትና ጠባብነት ምክንያቱ እየተፈለገ በኪራይ ሰብሳቢነት ይሁን በመልካም አስተዳደር ችግሮች ወይም በጠባብነት እና ትምክህት በላይኛው አመራር የተወሰደ እርምጃ የምናውቀው የለም። የተሰጠን መልስ ማስረጃ የለም ነው። ፖለቲካዊ ሙስና ባለበት ሁኔታ የጎንዘብ/ኢኮኖሚ ሙስና እንዴት ማስረጃ ሊገኝበት ይችላል።

በተለይ ጠባብነት እና ትምክህት የሚባሉት የአጫፋሪ ቃላቶች አባዜ በኦሮሞያ ክልላዊ መንግስት እየታዩ ያለውን የብርሃን ጭላንጭል እንዳይገድለው መጠንቀቅ ይገባናል። ብቃት ያለው ካቢኔ ለመመስረት “በኢኮኖሚክ አብዮት” በመጀመር፣ እና በራሱ ተማምኖ መወሰን (Assertiveness) የጠንካራ ክልላዊ መንግስት ምልክት እያየን ነው። አቶ ለማ በቅርብ ባላሁብቶች ሰብስበው ሲያናግሩ “የምንወስንባቸውና ልንወስንባቸው የማንችልባቸው ስልጣኖች አሉን፣ የተገደበ ስልጣን ነው ያለን፣ እኔ በግልባጭ አልወስንም” ብለው የፀና ፌዴራሊስት አቋማቸውን ገልፀዋል። ይበል የሚያስብል ነው። ጠንካራ የኦሮሞ ክልላዊ መንግስት መኖር ለጠንካራ አትዮጵያ መሰረት ስለሆኑ በጉድለቶቹ ላይ ተንተርሰን ደካማ ጎን እየፈለግን እናራግበው።

ምክርቤቶቻችን በትምክህት እና ጠባብነት ምክንያት አልተሸመደመደም፣ ፍትህ የታጣው ከትምክህት እና ጠባብነት ምክንያት አይደለም። በ2008 በነበረው ተቃውሞ በዋናነት ዴሞክራሲያዊ ጥያቄ ነው። (ጠባብነት እና ትምክህት ቢያጅበውም) ወጣት

ፖለቲካ ሳይንቲስቱ ናሁናል በላይ አስገራሚ ሀሳብ አለው፤ እንዲህ ይላል፡-“በዲሞክራሲ እጦት እና የኪራይ ሰብሳቢነት አስተሳሰብና ተግባር መካከል ያለው መስተጋብር ልክ “እንደ ዝንብና ቆሻሻ አድርገህ ማየት ይቻላል” ይላል፤ በመቀጠልም ቆሻሻ (የዲሞክራሲ እጥረቱ) በሌለበት አካባቢ አንድ ሁለት ዝንቦች (የኪራይ ሰብሳቢነት፣ ትምክህትና ጠባብነት አስተሳሰብና ተግባር) ሊኖሩ ይችላሉ፤ ድምጽ ካልሰማህ መኖራቸው አታውቅም። ከዝንብ ነፃ የሆነ አካባቢ ያለህ ይመስልሃል። ከፍተኛ ቆሻሻ በሚከማችበት ሁኔታ የዝንብ መጽኑ አያስቀምጥህም” በማለት የሁለቱን ምክንያታዊ ጥምረት ያብራራል፡፡

በዲሞክራሲያዊ አስተዳደር ረገድ ችግር በሚኖርበት ጊዜ እነዚህ ለግል ጥቅማቸው የሚረፉት ልሂቃን ያለምንም ከልካይ ወይም ሃይብ ወለል ያለ ሜዳ ስለሚያገኙ እንደፈለጉ ይጋልቡበታል ማለት ነው። በዚህ ጊዜ ሁኔታዎች ሁሉ አደገኛ ይሆናሉ። መፍትሄውም ዝንቦች (የኪራይ ሰብሳቢነት፣ ትምክህትና ጠባብነት) ከማስወገድ በላይ ቆሻሻውን ማስወገድ ከፍተኛ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል ማለት ነው። ፀረ-ዲሞክራቲክ አስተዳደር የሚባል ቆሻሻ።

መደምደምያ

ሀገራችን የገጠማት ችግር ተራ ፖለቲካዊ ቀዉስ ሳይሆን እንደ ሀገር ቆሞ የመቀጠልን ስጋት የጋረጠ ከፍተኛ የድህንነት አደጋ መሆኑ አይተናል። ለዚህም ሲባል ሀገራዊ ችግራችን በሀገራዊ መግባባት መፍታት ካለብን መወያያትና መነጋገር ያለብን ከሕገ መንግስቱ በታች የፖሊሲዎች ቁንጮ በሆነው የኢትዮጵያ የውጭ ጉዳይ እና የብሔራዊ ድህንነት ፖሊሲ (ኢውጉብደፓ) ዙርያ ነው መግባባት ያለብን።

ገዢው ፓርቲም ጥልቅ ተሃድሶ ሲል የፓርቲ ተሃድሶ ነው ወይስ የመንግስታዊ መዋቅር ተሃድሶ መሆኑ በቅጡ ለይቶ መንቀሳቀስ አለበት። የድህንነታችን ዋና የስጋትም የኩራትም ምንጭ ዉስጣዊ የዲሞክራሲና የልማት ሁኔታ መሆኑ በመገንዘብ የችግሩን ስረ መሰረት ትቶ አጫፋሪ በሆኑ ትምክህት፣ ጥበት፣ አክራሪነት በሚባሉ ቅርንጫፎች ተንጠላጥሎ የሚመጣው ለወጥ ሊኖር እንደማይችል መረዳት አለበት። እያጠናሁት ነው የሚለው የፖሊሲ ክለሳም ይሁን ጥልቅ ተሃድሶ የሀገሪቱን መሰረታዊ ችግር የሆነውን የድህንነት ሁኔታ ታሳቢ ያደረገ አካሄድ መከተል አለበት።

ይዘቱ ብቻ ሳይሆን ሂደቱም ለአገራዊ መግባባት ወሳኝ ነው። ብሄራዊ ድህንነት ፖሊሲ ያሉን አቅሞች አሟጦ፣ ድህነት እና የዲሞክራሲ እጥረት እንደ ዋነኛ የውስጥ ስጋት አድርጎ አካባቢያዊ እና ዓለም አቀፋዊ ሁኔታውን ግምት ውስጥ በማግባት እንዲት የአገራችን ሰላም፣ ልማት፣ ዲሞክራሲ እናረጋግጥ? የሚለው አጥንት እና ስጋ ከደም ጋር አዋህዶ የሚያስተማምን ፖሊሲው መቅረፅ የግድ ነው። ፖሊሲው በኢህአዴግ እና በኢህአዴግ ዙሪያ ባሉት ሰዎች ብቻ ተረቆ ውይይት ተደርጎበት መፅደቅ የለበትም፤ ፖለቲካዊ ፓርቲዎች፣ የሲቪል እና የሙያማህበርን፣ የክልል ምክር ቤቶች ወ.ዘ.ተ ተሳትፎና የተለያዩ አስተያየቶች ተጨምሮበት መሆን ይገባዋል።

ባይሳካም የደቡብ ሱዳን ከጃነራል ዓድቃን ገ/ትንሳኤ የሰማሁትን ላካፍላችሁ።

የብሄራዊ ድህንነት ፖሊሲ ለማርቀቅ አንድ ኮሚቴ ተቋቋመ። ልዩ ልዩ ስልጠናዎች ተሰጠው፣ በመጀመሪያ ድራፍት ተረቀቀ፤ ከፖለቲካዊ ፓርቲዎች ጋር ውይይት ተደረገበት። ከዛም ወደ አስሩ ክልሎች ኮሚቴው ተሰማርቶ፣ የክልል ሕገ-አውጪና ህግ አስፈፃሚውን ሲቪል ማህበረሰቡን የመጀመሪያው ድራፍት ቀርቦለት ለየብቻ ሰፋፊ ውይይት ተደረገበት። ብዙ ግብአት ተገኝበት ኮሚቴውም ግብረ መልሶችን እንደ ግብአት በሚገባ አሰባሰብ እንደገና መሰራት ጀመረ። በመሃል ግርግሩ ተፈጠረ። በይዘቱም ዳብሮ ከሁሉም በላይ ግን የህብረተሰብ ወኪሎች በስፋት መሳተፋቸው የፈጠረው የኔነት ከሰብሰባው ይታይ ነበር። ውጤቱ ለማየት አልታደሉም።

ኢውጉብደፓ ከወጭ ወደ ዉስጥ ይመለከት የነበረው የድህንነት አስተሳሰብ Demystify አድርጎታል፤ አልቀጠለበትም እንጂ። አሁንም ስላልረፈደ አሳታፊ በሆነ መንገድ ሁሉም ሀይሎች የሚሳተፉበት እና የኔነት ስሜት በሚፈጥር መንገድ ዲሞክራሲና ፈጣን ልማት የዋስትናችን መሰረቶች መሆናቸው በተግባር መግባባት ግድ የሆነበት ሰዓት መድረሳችን ታዉቆ እርምጃችን በዚህ ቅኝት ቢሆን መልካም ነው እያልኩ ፅሁፌን በዚህ ልጃጨው።

አመሰግናለሁ!